

forum for
natur og
friluftsliv
TROMS

NVE
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

27. mai 2016

Høringsuttalelse til småkraftpakke i Skånland, Ibestad, Gratangen og Lavangen kommuner

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Troms er kjent med at NVE har mottatt søknader fra flere søkere om å bygge småkraftverk i Skånland, Ibestad, Gratangen og Lavangen kommuner. Vi har samarbeidet med en rekke frivillige natur- og friluftslivsorganisasjoner for å koordinere kunnskap og innspill til sakene. Vi takker for utsatt frist. FNF Troms ønsker å komme med følgende innspill:

Generelle merknader

FNF Troms ønsker først å påpeke det store presset på vannressursene i fylket. Per i dag ligger drøyt 30 søknader inne hos NVE. Av tidligere vannkraftsaker i fylket er over 90 gitt konsesjon, kun 23 er avslått. FNF Troms registrer det store antallet utbyggingssaker med bekymring da vi ser at viktige natur- og friluftsverdier ofte blir skadelidende. Dagens situasjon er preget av en planløs småkraftutbygging hvor landskap, biologisk mangfold, naturkvaliteter, folkehelse og opplevelseskvaliteter ofte forringes. FNF Troms vil likevel trekke frem at flere verdifulle elver nå ivaretas gjennom NVEs saksbehandling, og vi oppfordrer til at nevnte verdier tillegges ytterligere vekt nå som vi går mot slutten av en massiv småkraftperiode.

Behovet for kraft

FNF Troms ønsker å understreke at Norge og Nord-Norge har overskudd på kraft. Nordland har et overskudd på hele 40 %, og kraftoverskuddet vil øke ytterligere de neste årene. I Troms er situasjonen noe mer nyansert, likevel er potensialet for effektivisering av gamle kraftverk stort. Det er også store muligheter for energisparing- og effektivisering i en rekke andre sektorer i fylket. Det har er også allerede gitt konsesjon til større vannkraft- og vindkraftutbygginger som vil gi vesentlige nye bidrag. I den grad nye fornybarprosjekter må bygges ut ser vi at dette gjøres helhetlig og at de minst konfliktfylte områdene vurderes på et solid kunnskapsgrunnlag. I dag mener vi at tempoet og omfanget av småkraftutbyggingen er unødig høy, samt at kost-nytte ofte er lite balansert hva gjelder kraft produsert per negativ konsekvens for allmenne interesser og inngrep i naturen. Flere av søkerne viser til at deres fornybare kraft vil fortrenge ikke-fornybar forurensende kraftproduksjon, som for eksempel kullkraft, gasskraft og atomkraft. FNF Troms etterspør en detaljert oversikt over hvordan kraften fra disse kraftverkene faktisk skal erstatte disse. Det vil også være interessant å få svar på hvordan denne kraften ikke hovedsakelig kommer som et tillegg til eksisterende produksjon, noe som vil kunne føre til lavere energipriser og økt forbruk uten reelle klimaeffekter. FNF Troms ønsker også å understreke at NVE og OED allerede har

FNF Troms, Holtvegen 66, Pb. 2284, 9269 Tromsø
Tlf: 4141 7339 E-post: troms@fnf-nett.no Internett: www.fnf-nett.no/troms

FNF Troms er et samarbeidsforum for 13 natur- og friluftslivsorganisasjoner i Troms som til sammen representerer rundt 15000 medlemmer. Medlemsorganisasjoner: Troms Turlag, Harstad Turlag, Norges Turmarsjforbund Troms, Naturvernforbundet i Troms, 4H Troms, KFUK-KFUM-speiderne Troms, Troms Fylkeskystlag, Troms Orienteringskrets, Norges Jeger- og Fiskerforbund Troms, Nord-Troms Krets av Norges Speiderforbund, Framtiden i våre hender Tromsø, Nord-Norsk Botanisk forening, Tromsø Casting og Fluefiskeforening.

invilget nok konsesjoner til å oppfylle elsertifikatavtalen med Sverige om å øke produksjonen med 28, 4 TWh fornybar kraft til 2020.

Regional klima og energistrategi for Troms

I den nye regionale klima- og energistrategien for Troms, vedtatt desember 2015, trekkes reduksjonsstrategier fram som en av to hovedstrategier i arbeidet med klimaendringene. Den andre er klimatilpasninger. Under reduksjonsstrategier ønsker FNF å gjøre oppmerksom på delstrategi C: Redusere energiforbruk totalt, og øke andelen fornybar energi. Her står det: «*Hovedsakelig oppnår en de beste fornybare løsningene ved energieffektivisering. Ved eventuell utbygging av fornybar energi, bør man etterstrebe de mest mulig skånsomme og naturvennlige løsningene.*» FNF berømmer fylkeskommunen for å la reduksjon og effektivisering være hovedstrategiene

INON

Kystlandskapet i Sør-Troms har per i dag svært få inngrepsfrie områder igjen, og kun et villmarkspreget område. Hovedandelen av disse områdene ligger på Gratangshalvøya, og en eventuell utbygging av de planlagte småkraftverkene der vil gi store tap av de siste sammenhengene inngrepsfrie områdene langs kysten i Sør-Troms og Nordre-Nordland. Bortfallene vil være store både i lokal og regional sammenheng, særlig sett i sammenheng med store sammenhengende områder med urørt preg. Det må også nevnes at dette er i et særegent landskap fra fjord til fjell, noe som også må tillegges særlig vekt. Flere av foreslåtte utbygginger vil stride med retningslinjer og politiske mål om å ivareta gjenværende sammenhengende naturområder med urørt preg.

Verdikartlegging av friluftsområder

Gratangshalvøya, samt flere av de andre søkte områdene, er et eldorado for friluftsliv og rike naturopplevelser. Her er det store muligheter både for lavterskelturer og for lengre, og brattere opplevelser i urørt terreng. Området er mye brukt, så vel lokalt som regionalt til spektakulært og klassisk friluftsliv. Vandreturer, toppturer, fiske, jakt, skigåing, bær- og sopplukking og rekreasjon er noen av mange yndede aktiviteter i området.

I Sør-Troms, med unntak av Ibestad, er det gjennomført et verdikartleggingsprosjekt av friluftslivsområder i regi av fylkeskommunen. Kartleggingen er gjort i tråd med veileder fra Miljødirektoratet og med bred medvirkning over en lang periode. Vi oppfordrer NVE til å gå nøye gjennom disse kartleggingene. De fleste ligger ute på naturbase, mens de gjenværende områdene sitter fylkeskommunen med faktaark på. Vi ønsker også å dele vår erfaring med at verdisettingene fra utbygger ofte viser seg å ligge en verdi, eller mer, under de mer omfattende kartleggingene gjennomført av friluftsrådene m.fl. Dette finner vi uheldig og håper NVE gjør seg kjent med de reelle verdiene. Vi viser til disse i omtalene under.

FNF Troms har følgende innspill til de ti omsøkte småkraftverkene i Skånland, Ibestad, Gratangen og Lavangen:

Rørelva / Olderelva kraftverk (Skånland kommune) – Clemens Kraft

Friluftsliv

Hva angår friluftsliv står det i søknaden at Rørelva ikke er registrert som viktig friluftsområde, at influensområdet har begrensede kvaliteter, samt at området trolig har størst verdi for grunneierne. På grunnlag av dette er konsekvensene for brukerinteresser/friluftsliv satt til ubetydelig. Natur- og friluftstingene reagerer sterkt på dette og kjenner ikke igjen bildet som forsøkes tegnet.

I en omfattende kartlegging og verdisetting av friluftsområder, utført over lang tid og med omfattende medvirkning, er området verdsatt som et svært viktig friluftsområde (A-verdi). Dette står i sterk kontrast til hva søknaden presenterer. Området heter Segeldalen – Olderdalen – Eidevann – Revtinden, og er kategorisert som type «særlige kvalitetsområder». Området har høyeste skår (5) på 7 av de 13 brukte kriteriene for å verdsette området. Dette gjelder blant annet egnethet, inngrepsfrihet, spesielle opplevelseskvaliteter og at området i stor grad også benyttes av regionale og nasjonale brukere.

Fra beskrivelsene i verdikartleggingen heter det blant annet: «*Inngangsport til dette flotte friluftsområdet er enten fra Dudalen i Foldvik eller Sollia/Rørelv. Man kan også gå fra Krokelv/Revelvhøgda, men dette er en noe lengre innfallsport.*» Vi vil videre nevne at fossen er godt synlig fra veien, deler av den brukes også til rekreasjon og i treningsøyemed. Fossen og elva er også nær den merkede og mye brukte turveien, Det er fint å fiske med stang fra neset like ved. Her er det etablert rasteplass ved Sollia med gruve og bord og benker med midler fra Skånland kommune til tilrettelegging. Nova-turlag fikk i 2014 ansvar for drift av området og har planer om videreutvikling av parkering og rasteplass i samarbeid med kommune og veivesenet. FNF Troms mener det er svært viktig at dette friluftsområdet ivaretas for nåværende og framtidige brukere.

Biologisk mangfold

Området har flere viktige biologiske verdier som vil forringes ved en eventuell utbygging av Rørelva. FNF Troms ønsker å trekke fram den baserike bekkekløfta med B-verdi i Rørelva, samt den rike boreale friske løvskogen med sterk B-verdi. Fra konsekvensutredningen heter det at «Området med kontinuitetsskog vil bli kraftig fragmentert og ødelagt ven en eventuell utbygging og bygging av rørgate.», samt at «Tiltaket vil kunne berøre sjeldne fuglearter knyttet til gammel løvskog, disse vil kunne forlate influensområdet.» Influensområdet inneholder også en rødlistet naturtype i kategori DD (datamangel). Gitt at generelle avbøtende tiltak blir fulgt opp vurderes virkningsomfanget av tiltaket på biologisk mangfold til å være mellom middels og stort negativt.

Landskap og INON

Konsekvens for landskap er i konsekvensutredningen vurdert som ubetydelig/lite negativ. FNF Troms mener at dette marginaliserer virkningen rørgate og vei vil ha i en relativt bratt inngrepsfri side som vises godt fra et området hvor det ferdes mye folk. Hva gjelder INON vil en eventuell realisering av tiltaket medføre et INON-tap, sone 1 på 1,53 km². I konsekvensutredningen står det at sumvirkninger som følge av kraftverket er vurdert å være *ubetydelige*. Dette er igjen noe FNF Troms stiller seg overraskende til. Begrunnelsene er begrenset, og vi ser at sumvirkningene vil bli betydelige dersom Rørgata bygges ut, særlig i sammenheng med Segelelv og Dudal kraftverk, men også ut fra dagens eksisterende infrastruktur og inngrep i nærliggende områder.

Konklusjon

FNF Troms fraråder at prosjektet gis konsesjon med hovedvekt på de store friluftsverdiene, samt konsekvensene for biologisk mangfold, landskap og sammenhengende urørthet i et attraktivt område.

Segelelva kraftverk (Skånland kommune) – Småkraft AS

Friluftsliv

Segelelva ligger i et område som er kartlagt som et svært viktig friluftsområde, A-verdi. Dette er det samme området som Rørelva ligger i (Segeldalen – Olderdalen – Eidevann – Revtinden). Områdene må sees i en større sammenheng som et sammenhengende attraktivt og uberørt friluftsområde på Gratangshalvøya. Området må også sees i sammenheng med Dudalen i nord, som er innfallsporten fra den siden av halvøya. Dette er alle porter inn til Eidevatnet og de

omliggende spektakulære fjell og landskap. Elva er også godt synlig fra veien, og det går merket tursti i nærheten.

Biologisk mangfold

Området inneholder naturtypen fossesprøytzone/fosseeng, som har fått vedien C (lokalt viktig) siden den vurderes som relativt liten, samt at det ikke er funnet forekomster av rødlistede arter. FNF vil likevel trekke fram at det er registrert flere regional sjeldne moser, samt den uvanlige vortetvebladmosen. Det er også overhengende muligheter for at det finnes rødlistede arter som ikke ble funnet på befaring. I rapporten står det at «de mest interessante habitatene er den middels store fossen i den midtre delen i influensområdet, som ved svært grundige undersøkelser kan vise seg å ha interessante arter innen organismegruppene lav og moser.» Rapporten fra BioFokus viser at rødlistede arter av lav og moser ofte ikke fanges opp i befaringene som gjennomføres av konsulentene som er bestilt fra tiltakshaver. FNF vil også trekke fram at også sjeldne regionale arter, samt fossesprøytsoner er viktige og bevare, selv om de enda ikke står på rødlista. Elva har også flere fossefall og fuktige kløfter som utgjør viktige habitater for plantearter med spesielle økologiske krav. FNF mener disse verdiene er viktige å ivareta.

Landskap og INON

Segelelva er omgitt av et verdifullt natur- og kulturlandskap. Området bærer blant annet preg av beite- og landbruk i nedre deler og har åpninger i terrenget som gir variasjon og karakter. Kulturlandskapet er relativt lite, men helhetlig og har fått stor verdi (Klasse 2). Naturlandskapet lengre opp har store kvaliteter med elvas sentrale plass i landskapsrommet blant markerte tinder. Også naturlandskapet har fått middels til stor verdi i konsekvensutredningen, og utbygging med nedgravd rørgate og redusert vannføring vil forringe kvaliteten betraktelig. En eventuell realisering av tiltaket vil medføre et INON-tap, sone 1 på 0,38 km².

Konklusjon

FNF Troms fraråder at prosjektet gis konsesjon med hovedvekt på de store friluftsverdiene sett i sammenheng med et større attraktivt og urørt område, samt konsekvensene for biologisk mangfold og natur- og kulturlandskap.

Dudal kraftverk (Gratangen kommune) – Småkraft AS

Friluftsliv

Dudalen ligger i et større området kalt «Dudalen – Eidevatnet – Nonstinden» som gjennom verdikartleggingen av friluftsområder er kategorisert som svært viktig (A-verdi). I faktaarket heter det blant annet at «Dudalen er en viktig innfallsport til fjellområdet og det er merket tursti fra Foldvik til Eidevatn. Ved Dudalselva er det en gapahuk som er mye brukt. Eidevatn er et meget godt fiskevatn brukes av sportsfiskere både sommer og vinter.» I søknaden kommer det fram at betong inntaksdammen 5 x 25 meter er planlagt ca. 60 meter nedstrøms gapahuken. FNF ønsker å løfte at området må sees i sammenheng med Segelelva og Rørelva da disse tre innfallsportene er en del av et større gjennomgående, urørt og attraktivt turområde, knytt sammen med Eidevatn i midtre deler. Området har høyeste skår (5) på 6 av 10 verdisettingsfaktorer, blant annet regionale/nasjonale brukere, opplevelseskvaliteter, egnethet, inngrep, potensiell bruk og lydmiljø.

Området har stor verdi for friluftslivet både gjennom det særegne landskapet, urørtheten, mangfoldet av potensielle aktiviteter, samt kulturhistoriske verdier. Hvert år arrangerer Nova Turlag «markedsmarsj» fra Foldvik, gjennom Dudalen og over til Bakkejord via Segeldalen, et arrangement som trekker over 100 deltakere fra hele regionen. Les mer om områdets friluftsverdier på faktaarket i Naturbase [her](#).

Biologisk mangfold

Prosjektområdet inneholder en viktig naturtype, bekkekløft med tilhørende stryk og sprutsoner med høy vannføring (lokal verdi). Kløfta inneholder moser og andre arter med høyt krav til næring og fuktighet. Området nedenfor kraftstasjonen består av gråor-heggskog, lengre opp er det høgstaudebjørkeskog og langs Dudalselva er det registrert flere hensynskrevende arter. Området vurderes til å ha middels verdi for biologisk mangfold. Det er også verdt å nevne at det er potensial for forekomst av laks, sjørøtt og sjørøye fra ca. 50 m ovenfor avløpet fra kraftstasjonen og ned til utløp i Foldvika (totalt ca. 300 m). De anadrome fiskebestandene i Troms er under stadig press og bør få særskilt fokus. NJFF-Troms mener at utredningene rundt fisk og ferskvannsorganismer er mangelfulle og ser behov for bedre kunnskapsmateriale.

Landskap og INON

I nedre deler er landskapet preget av eksisterende infrastruktur som vei og tidligere vanninntak for drikkevann og smoltproduksjon. Her vil ikke potensielt ny infrastruktur få de store konsekvensene. Organisasjonene ønsker likevel å trekke fram landskapsverdiene lengre oppover elva som i dag har et urørt preg og er en del av et større sammenhengende urørt område. I faktaarket trekkes det fram at *«høye fjell og variert natur gir området en følelse av villmarkspreg, selv med relativ kort avstand til tettstedene ved fjordene. Dette naturområdet er fritt for tekniske inngrep som hytter, kraftlinjer og andre spor av menneskelig aktivitet. Vakkert landskap og urørt natur er faktorer som er svært viktig for opplevelseskvaliteten for friluftsutøvere.»* FNF Troms mener at nedgravd rørgate, redusert vannføring og planlagt permanent firhjulingsvei fra kote 90 og opp til inntaket vil gi store negative konsekvenser for landskapet.

Denne delen av Gratangshalvøya er det siste området ved kysten i Sør-Troms som inneholder villmarkspregede områder (mer enn 5 km fra tyngre tekniske inngrep). Selv om ikke disse villmarkspregede områdene vil fjernes direkte ved en utbygging, vil INON av lavere kategorier, som også er mangelvarer i regionen, svekkes betraktelig. Ikke minst vil inngrepet føre til oppsplittelse og fragmentering i et større sammenhengende naturområde med urørt preg som det er et mål å ta vare på. Dette gjelder særlig langs kysten fra fjord til fjell, hvor denne egenskapen ved et område er enda sjeldnere enn på innlandet. Dette bør tillegges stor vekt.

Konklusjon

FNF Troms fraråder at prosjektet gis konsesjon med hovedvekt på de store friluftsverdiene, samt områdets kvaliteter hva gjelder landskap og større sammenhengende urørthet langs kysten.

Øvre og nedre Foldvik kraftverk (Gratangen kommune) – Småkraft AS

Friluftsliv

Hilleshamnvatnet – Tjuvskjær – Foldvikvatnet er verdivurdert som et viktig utfartsområde for friluftsliv. Særlig skårer opplevelseskvaliteter, bruk og tilgjengelighet høyt. I faktaarket heter det at *«utfartsområdet Foldvikvatnet – Storsulvatnet er et populært turområde sommer og vinter både for lokale og brukere fra nabokommuner. Turområdet har opplevelseskvaliteter i inngrepsfri natur fra Foldvikvatnet mot Keipen, Skavlikollen og fjellet Sula. Keipen er et meget populært turmål både sommer og vinter, og fjellet egner seg godt til frikjøring på ski.»* Det er i dag eksisterende traktorvei og inngrep knyttet til tidligere kraftutnyttelse av Foldvikvatnet. Organisasjonene har større aksept for inngrep i dette området enn i de uberørte områdene ovenfor Foldvikvatnet. Men eventuelt nye inngrep vil likevel påvirke friluftsopplevelsen negativt. Det er brukbare fiskemuligheter i Foldvikvatnet og i Storsulvatn, samt gode jaktmuligheter i områdene rundt. Foldvikvatnet er et mye brukt område til turer gjennom alle årstider og det er flere hytter i området. Merket sti og fint turmål. Se mer informasjon i faktaarket [her](#).

Biologisk mangfold

I prosjektområdet er det registrert en artsrik bekkekløft av lokal verdi og to naturtyper med antydning til fossesprut. Det er tidligere blitt registrert rødlista karplanter og en rødlista moseart (henholdsvis jøkelstarr (NT), grannsilde (NT) og polarrundmose (NT), noe som ikke ble registrert på befaring i området. Det antas likevel at det kan forekomme flere rødlista arter i området. Influensområdet vurderes å være av middels verdi for biologisk mangfold, og dersom konsesjon skal gis er det viktig med en minstevannsføring som kan bidra til å redusere konsekvensene for de fuktkrevende artene i størst mulig grad. NJFF-Troms mener at utredningene rundt fisk og ferskvannsorganismer er mangelfulle og ser behov for bedre kunnskapsmateriale for evt. konsesjon kan gis.

Landskap og INON

Foldvikvatnet har vært regulert tidligere, da det ble utbygd i 1949 som Foldvik Lysverk, fram til 1995. Reguleringshøyden var ca. 4 meter og dammer, rørgate og kraftstasjonsbygning står fortsatt. Eksisterende dam er dimensjonert 73 m x 4,6 m x 1 m. Den planlagte opprustingen er innenfor eksisterende dimensjoner og med en maks reguleringshøyde på 6 meter. FNF Troms synes det er positivt at mest mulig av eksisterende infrastruktur og inngrep kan benyttes dersom konsesjon gis.

For Øvre Foldvik kraftverk er det ikke planlagt noen overføringer av vann, men Nedre Foldvik kraftverk forutsetter overføring av Mellaelva og Nonsfjellelva. Sistnevnte overføringer vil få større konsekvenser for landskapet grunnet redusert vannføring samt at de inngrep som vil komme av overføringene. Vannveiene med nedgravde rør til de to alternativene, vil hovedsakelig følge eksisterende vei på sørsida av elva. Dersom det gis konsesjon, anbefaler FNF at vannvei ut fra nedre inntak legges i boret tunell. Slik FNF forstår det vil Nedre Foldvik alternativet ha et litt lengre parti som i starten ikke følger eksisterende vei.

Landskapet ovenfor Foldvikvatnet er i seg selv imponerende med mektige tinder og et utørt preg. Likevel setter den foregående aktiviteten sitt preg på området nedstrøms. En ny regulering av Foldvikvatnet vil redusere landskapsverdien ytterligere, selv om det eksisterer en dam der i dag. I dag har gjengroing startet enkelte steder. Likevel er FNFs oppfatning at det er bedre å fra nytte av eksisterende infrastruktur, enn for eksempel å bygge ut de uberørte Segelelva, Dudalselva og Rørelva. Utbyggingen vil føre til begrenset tap av INON, og i relativt begrenset grad gå ut over det store sammenhengende uberørte område som preger resten av Gratangshalvøya. Dette setter likevel strenge forutsetninger om minstevannsføring, tunell og minst mulig inngrep utover det eksisterende.

Konklusjon

FNF Troms ser flere konfliktnivåer i prosjektet, men er av den oppfatning av at det er det minst konfliktfylte prosjektet på Gratangshalvøya av de foreslåtte, da området i stor grad er påvirket av tidligere kraftutbygging. Av alternativene øvre og nedre ser vi på øvre som litt mindre konfliktfylt da en unngår overføring av to uberørte elver. Det avhenger likevel av utforming, og hvilke kriterier som evt. settes av NVE. Dersom konsesjon gis, må det settes restriktive krav til tappemønster og minstevannsføring. Vi håper å kunne komme med ytterligere info etter befaring.

Sandneselva kraftverk (Lavangen kommune) – Småkraft AS

Friluftsliv

Øvre deler ligger i et kartlagt friluftsområde med A-verdi, svært viktig. Området heter «Tennevoll – Fjordbotneidet – Lotternes». Området har høyeste skår (5) på 4 av 10 verdisettingsfaktorer, blant annet brukerfrekvens, tilgjengeligheten og lydmiljø. Området er familievennlig for lavterskel familiefriluftsliv gjennom hele året. Skavmodalen ser ut til å være mest benyttet. Les mer i

faktaarket [her](#). Verdien for friluftsliv/brukerinteresser i søknaden stemmer relativt godt overens med verdien satt gjennom kartlegginga. I søknaden heter det at «*Dalen, og stien langs Sandneselva, har generelt svært gode kvaliteter for allment friluftsliv, inkl. jakt og bærsanking, jfr. også store storskala landskapskvaliteter og et opplevelsesrikt elvelandskap. Området verdi for friluftsliv vurderes som stor verdi.*» Konsekvensene for brukerinteresser er av søker vurdert til middels negativ, mens FNF Troms vurderer de potensielle inngrepene til å påvirke friluftslivet middels til stort negativt med sine tilleggsinngrep og reduserende vannføring. Dette er blant annet fundamentert i at friluftsverdiene også er knyttet opp til elveløpets mange fosser og opplevelsesverdier, og at stien gir kontakt med elva.

Landskap og INON

Elvelandskapet er i konsekvensvurderingen satt til middels til stor verdi som er knyttet til de mange fossene i elveløpet, samt dyperoderte partier som har en særegen karakteristikk. Den samlede landskapsverdien (storskala og småskala) er også satt til middels til stor, og konsekvensene av tiltaket er satt til middels. FNF vil trekke fram verdiene av fossene, det erosjonspregede elveløpet og små fossesprøysoner enkelte plasser. Disse landskapselementene beriker friluftsopplevelsen i stor grad i et lett tilgjengelig og mye brukt område. Det er planlagt en ca. 2000 meter nedgravd rørgate på vestsida av elva. Det er positivt at deler av rørgaten kan følge eksisterende jordbruksvei, noe som reduserer inngrepsstyrken. Likevel må noe ny vei påregnes, samt at reduksjonen i vannstand vil forringe landskapsverdiene. Etter hva FNF Troms kan se vil ikke tiltaket berøre INON-områder.

Biologisk mangfold

I konsekvensvurderingen har en utbygging blitt satt til middels negativ konsekvens for naturtypen elveløp. FNF Troms vil framheve det store presset på denne naturtypen og minne om viktigheten av samlet belastning. Selv om det ikke ble påvist rødlistearter under befaringen, har området innslag av død ved elementer, en rik flora med kalkkrevende arter og har fått middels botanisk verdi. Konsekvensen av utbygging er også satt til middels negativ. Hva gjelder minstevannsføring står det at foreslått minstevannsføring er «*sannsynligvis tilstrekkelig til å sikre deler av det biologiske mangfoldet knyttet til aktuell elvestrekning, dvs. fuktighetskrevende kantvegetasjon og et livsmiljø for akvatiske evertebrater samt arter som nytter disse (fisk og elvefugler).*» FNF Troms mener dette vitner om stor grad av usikkerhet og at føre-var-prinsippet bør vektes, særlig i sammenheng med de andre verdiene området besitter. Dette kommer også til uttrykk flere steder i søknaden, også innen det akvatiske miljøet; «*Elven har sannsynligvis en kort anadrom strekning noen hundre meter opp fra fjorden, og bunndyrsamfunnet er mest sannsynlig typisk for denne type mindre vassdrag i regionen.*» Her er det mye synsing og antagelser om viktige tema. NJFF-Troms bemerker i sin søknad at de krever nye utredninger av en annen aktør.

Konklusjon

FNF Troms er kritiske til utbyggingen av Sandneselva kraftverk grunnet friluftsverdiene som knytter seg til vassdraget og overliggende områder, samt forringelsen av elvelandskapet.

Plasselva kraftverk (Lavangen kommune) – Orneset Eiendomselskap AS

Friluftsliv

I konsesjonssøknaden står det under 3.11 «brukerinteresser» at «*det er ikke noen registrerte friluftsområder i nærheten av tiltaket*». Dette kjenner ikke natur- og friluftorganisasjonene seg igjen i. Gjennom verdikartleggingen av friluftsområder er områdets øvre deler verdisatt som et viktig friluftsområde. Området er en del av «Røkenes – Skjelnes». Her heter det blant annet: «*Plassvatna i Skjelnes utmark er mye besøkt i sommerhalvåret både av lokal og tilreisende. Det foregår også isfiske. Skigåing i påsketiden og fjellvandring om sommeren. Lavangstinden og*

Sandnesbotn er viktige turmål for mange. Plassvatnområdet utgjør et viktig kalvingsområde for reindriften. Noen spredt beliggende privat hytter er oppført i området.» Se mer informasjon i faktaark [her](#). Friluftsverdiene henger også nært knyttet til det spektakulære landskapet i juvet, småfossene og det lettgatte terrenget i øvre deler.

Biologisk mangfold

Området innehar en naturtypelokalitet med verdi B; bjørkeskog med høgstauder, samt 10 % gråorheggskog. Høgstaudebjørkeskogen er moderat utviklet og er antagelig leveområde for hønehauk, og har et visst mangfold av karplanter og fugl. Foreslått utbygging vil fragmentere naturtypen og forringe vesentlige deler. Elva har også en bekkekløft som ikke har fått verdi, men som er karakteristisk i landskapet. Ut fra rapportene er det ikke funnet rødlistede arter og potensial anslås som lavt. Konsekvensene er satt til middels for terrestrisk miljø. Sjøørret bruker trolig å stå i utløpet av elva og bruker området til næringssøk. FNF Troms ønsker å framheve verdiene av naturtypene i Plasselva, særlig sett i sammenheng med landskap og friluftsliv.

Landskap

Plasselva utgjør et viktig landskapselement og har høye verdier. Omkring 400 moh skjærer den seg ned i landskapet og et karakteristisk juv med bratte og stedvis loddrette sideskråninger. Juvet og elva skiller seg ut i åssidene og storskalalandskapet, også med elvas strie strømmer, hurtige stryk og småfusser. I konsekvensutredningen heter det at *«inntaksdammen sin plassering og rørgaten sin linjeføring er dårlig tilpasset landskapets form»*. Det søkes om ca. 1100 meter nedgravd rørgate med sprengt fjellgrøft, noe som vil gi store, synlige inngrep i kystlandskapet. Konsekvensen for landskap er satt til middels til stor. FNF Troms mener helt klart at konsekvensen vil være stor negativ. Kløfta og elva sees godt både fra vei og fra fjorden, hvor også sjøfriluftslivet er aktivt.

Det blir foreslått et utbyggingsalternativ med tunell (2.7), hvor det bygges 500 meter ny vei i et bratt område opp til kote 100. Denne løsningen vil være mindre konfliktfull enn nedgravd rørgate hele veien, men er likevel ikke ønskelig fra natur- og friluftslivorganisasjonenes side da det likevel gir synlige inngrep i nedre deler, samt redusert vannføring i juvet.

Det er gjort et forsøk på å vurdere samlet belastning i søknaden. Dette er positivt, og noe vi gjerne skulle sett mer av. Vi skulle likevel sett at kunnskapsgrunnlaget i vurderingene var bedre og at flere inngrep og fagfelt var inkludert. FNF Troms mener at en utbygging vil gi negativ samlet belastning på fjordlandskapet mellom Lavangen og Salangen.

Konklusjon

FNF Troms fraråder at prosjektet gis konsesjon med hovedvekt på de store landskapsverdiene, men også knyttet til områdets verdi for friluftsliv og biologisk mangfold.

Belneselva kraftverk (Gratangen kommune) – Småkraft AS

Friluftsliv

Selve elva er ikke et registrert friluftsområde i influensområde. Litt lengre opp i fjellsida inngår elva likevel i det registrerte friluftsområdet «Selnes – Belnes», med verdi C. Om området står det følgende kommentar i kartlegginga: *«Brukes stort sett av lokalbefolkning til tradisjonelt friluftsliv, turgåing, jakt – og fiske og bære – og soppstaking. Godt fiske i Belnesvannet. En del hytter i området og området er mye brukt av hyttefolk. Området brukes hele året.»* Se faktaark [her](#). Det går en sti oppover influensområdet som delvis gir kontakt med elva. Konsekvensene for brukerinteresser er satt til liten negativ. FNF Troms mener denne er større. Selv om bruken virker å være middels stor, er elva med sin karakteristiske foss et meget viktig element for naturopplevelsen

i området. Dette gjelder både på tur oppover langs elva, men også hvordan de oppleves fra avstand, for eksempel sjøsiden som også benyttes til friluftsliv.

Biologisk mangfold

Det er en prioritert naturtypelokalitet i influensområder: bekkekløft, fossesprøytsone og bjørkeskog med høgstauder. Den har fått verdi C. Fossesprøytsonen har potensial for rødlistede arter, og ut fra tidligere erfaringer om hva som registreres under en dag med befaring er det stor sannsynlighet for at det finnes rødlistede eller sjeldne arter i forbindelse med denne lokaliteten. Under Bonasklubben ble det funnet rustdoggnål (NT) på ei bjørk, denne er sjeldent så langt vest i Troms. Også for Belneselva er det flere antakelser som tilstand og konsekvenser for fisk, et tynt kunnskapsgrunlag.

Landskap

Belseselva er et meget viktig element i landskapet og har stor verdi. Den går i bratt terreng og innehar flere markante fosser som er godt synlig både fra veien, fjorden og Andørja. En utbygging vil føre til ca. 1300 meter redusert vannføring. Videre vil det bli anleggsvei de nederste 500 metrene, noe som vil kunne føre til store, markante skjæringer i bratt terreng. Videre er det planlagt bygging med helikopter og taubane, noe som er positivt da det reduserer inngrepene noe, men likevel vil det bli godt synlig i lang tid framover. FNF Troms synes det er positivt at søker har forsøkt å visualisere effekten av rørgata (før og etter) på side 23 og 24, men lar oss ikke imponere av illustrasjonsbildene som er brukt. Vår erfaring er at inngrepene vil bli lang mer synlig i den type terreng og bratthet. I tillegg vil redusert vannføring påvirke negativt. Fossen er imponerende, karakteristisk og med stor inntryksstyrke som dominerer i storskalalandskapet. Dersom konsesjon mot formodning gis, er det avgjørende med en høy minstevannsføring.

Rørgate, vei og fraføring av vann i Belneselva vil føre til markante inngrep og forringelse av landskapet. Belneselva har markante stryk og fossefall og er godt synlig fra avstand. Denne opprinnelige kvaliteten ønsker natur- og friluftinteressene å bevare.

Konklusjon

FNF Troms fraråder at prosjektet gis konsesjon med hovedargumentasjon i de store landskapsverdiene, samt tilleggsverdiene for friluftsliv og biologisk mangfold.

Løvdalselva kraftverk (Gratangen kommune) – Blåfall AS

Friluftsliv

I verdikartlegginga har området fått verdi B, viktig. Området er en del av «Løvdalsskardet – Ysteli – Resselv». I områdebeskrivelsen heter det blant annet at: «*området brukes til tradisjonelt friluftsliv, bærplukking, jakt og fiske. Skigåing inn Hesjeberg og Løvdalsskaret på vinteren. Flott utsikt over Gratangen og Lavangen.*» FNF Troms er kritiske til at søknaden ikke gir noen verdivurderinger eller konsekvenser for friluftsliv/brukerinteresser. Vi etterlyser nærmere informasjon på området. FNF Troms viser til faktaark over området [her](#). Vi erkjenner at det kan være flere friluftinteressener i området som vi per nå ikke har fanget opp.

Biologisk mangfold

Ingen registrerte naturtyper i influensområdet eller terrestriske rødlistearter. Rødlistearten oter er knyttet til vassdraget og må hensyntas ved eventuell utbygging. Tilstrekkelig minstevannsføring og avbøtende tiltak er nødvendig. Det er også registreringer av hønsehauk og kongeørn i influensområdet. Lokalt benyttes elva en god del til fiske, noe som ikke framkommer i søknaden. Vi etterlyser også mer kunnskap om konsekvensene for fiske og fisket om prosjektet realiseres.

Landskap

Tiltaket er relativt inngrepsnært. Etablering av inntaksdam, rørtrasé og midlertidig tilkomstvei skjer imidlertid nær et inngrepsfritt naturområde i sørøst, slik at et areal av INON-sone 2, beregnet til 0,31 km², vil gå tapt. Det går noen traktorveier innover dalen og det finnes eksisterende brønner for vannuttak i nedre del av elva. Elva ligger relativt nede i landskapet og rørgata vil ha begrenset synlighet.

Konklusjon

FNF Troms oppfatter prosjektet blant de mindre konfliktfylte i småkraftpakken, selv om det også har sine negative påvirkninger. Løvdalselva vil være å foretrekke framfor nabovassdraget Belneselva. Mer utfyllende kommentarer kan komme etter en befaring av området.

Storelva kraftverk (Ibestad kommune) – Blåfall AS

Friluftsliv

I Ibestad kommune er det foreløpig ikke gjennomført verdikartlegging av friluftslivsområder, som en av få kommuner i Troms. Det eneste som står i søknaden om friluftsliv er følgende: «*Det er ikke antatt at tiltaket vil påvirke brukerinteressene i noen vesentlig grad, verken i anleggs- eller driftsfasen.*» Dette er for svakt og vitner om dårlig kunnskapsgrunnlag og undersøkelser i området. Det at verdikartleggingen i de andre prosjektene som regel har vist vesentlig større verdier enn hva søker har meldt om, gjør at vi også her forventer en større bruk. FNF Troms kjenner til at det går en sti langs elva, samt at det er stier og bålplasser i fjæra. Området er nok mer i bruk og har større verdi enn hva som kommer fram her. Det er blant annet innfallsport til Vasskardet som er et mye brukt friluftsliv- og rekreasjonsområde i kommunen. FNF Troms har enda ikke fått kontaktet alle lokale organisasjoner for deres bruk av området, men håper å kunne komme tilbake med mer info under / etter befaringen.

Biologisk mangfold

Området har en bekkekløft med verdi C. I søknaden heter det at «*Bekkekløftene langs Storelva er nå godt undersøkt med hensyn til alle relevante organismegrupper, men med den begrensede tiden som er tilgjengelig kan en ikke helt utelukke at rødlistede arter av moser og mikrolav på stein er oversett.*» Bekkekløften har også et potensiale for flere mindre vanlige arter av mose og lav. Influensområdet berører også en naturtypelokalitet «beiteskog» med verdi C (tidligere B). Konsekvensene av tiltaket er satt til middels negativ, særlig med tanke på hvordan det berører fossefall og beiteskog. FNF vil framheve at selv om det ikke er kjente A-verdier og rødlistearter kjent, så har området en klar verdi, særlig knyttet til samlet belastning i Troms hva angår bekkekløfter.

Landskap

Elva går vekselvis i bratte og slake stryk med noen fosser. Elva er variert og karakteristisk. Øvre deler av den ca. 800 meter nedgravde rørgaten vil gå i lyngterreng med spredte furuer. Dette er et flott område for friluftsliv. Det må også påregnes sprenging i enkelte deler av traseen, noe som vil medføre større inngrep. Konsekvensen er satt til middels negativ. Ei eventuell realisering av tiltaket vil medføre et INON-tap, sone 2 på 0,24 km². Øvre deler av tiltaket ligger uberørt og åpent, dette er etterfulgt av en spennende bekkekløft, mens nedre deler bærer preg av beite og kulturlandskap. Midlertidig anleggsvei, nedgravd rørtrase og redusert vannføring vil forringe landskapsverdiene betraktelig.

Konklusjon

FNF Troms stiller seg kritisk til en utbygging av Storelva. Kunnskapsgrunnlaget for friluftsliv er per i dag for tynt, og konsekvensene for biologisk mangfold og landskap er unødig negative, særlig sett i sammenheng med samlet belastning. Vi håper befaringen vil gi flere svar.

Samlet belastning

Troms er preget av stort press på vassdragsressursene og mange kraftutbygginger. Også i Sør-Troms er presset stort. Av utbygde kraftverk i nærheten finnes blant annet Hellen, Skoddeberg, Sør-Forså og Storfossen. I tillegg til de småkraftverkene i denne pakken er Hilleshamn og Beritsletta småkraftverk gitt konsesjon, og Hesjeberg I under utbygging. Det er også flere i Skånland, Ibestad, Harstad og Narvik kommuner. Også Hinnøya har fått stadig flere konsesjonsgitte kraftverk, særlig i Kvæfjord og Gullesfjorden. Tettheten av småkraftverk begynner å bli stor, og vil samlet føre til ytterligere negative konsekvenser for natur, landskap og friluftsliv, enn de ville gjort hver for seg. I tillegg må disse inngrepene vurderes etter naturmangfoldloven opp mot andre eksisterende inngrep i områdene. Økt press på fjordlandskapet med tanke på ekspansjonen i oppdrettsnæringen er et av temaene som bør inkluderes i denne sammenheng.

Datagrunnlag og pakkelsninger

FNF Troms ønsker å understreke at den systematiske nedbyggingen av elver i Troms, i dagens omfang, fører til at NVE må hensynta lokale og regionale verdier i større grad, enn om det gjaldt et enkeltprosjekt. Dette gjelder både friluftsområder langs upåvirkede elver, intakt kyst-/fjellandskap, biologisk mangfold og naturtyper. Dersom mange nok fossesprutsoner, bekkekløfter og habitat til for eksempel fossefall blir utbygde, til tross for at de «kun» har lokal/regional verdi, vil dette kunne føre til store negative konsekvenser i sum. FNF Troms anbefaler NVE å legge særlig vekt på sumeffektene i saksbehandlingen, og å se at flere små negative konsekvenser kan bli store. Særlig sammenlignet med det lille kraftutbytte som ofte er tilfelle ved småkraftutbygging, samt den utfordrende økonomien.

I henhold til overnevnte ønsker flere organisasjoner også å peke på datagrunnlaget. Vurderinger av forekomster av eventuelle rødlistearter og annen påvirkning på naturverdier i de omsøkte områdene, baserer seg ofte på registreringer som er gjort før prosessene igangsettes (gjennomgang av litteratur og søk i Artsdatabanken o.l.), samt en til to dagers feltregistrering – begrenset i tid og sesong. Den nylige rapporten som NVE bestilte fra BioFokus viser også at mange av søknadene og miljøutredningene i vannkraftsammenheng er for svake og overser viktige naturverdier. Flere organisasjoner er også kritiske til datagrunnlaget for naturmangfold. NJFF-Troms kommer med klar kritikk mot flere av de fiskebiologiske og akvatiske undersøkelsene. Vi viser til deres uttalelse for nærmere info. Det er grunnlag til å tro at ikke alle verdier i vassdragene er innhentet, noe som betyr at naturmangfoldlovens § 9, føre-var-prinsippet, blir enda viktigere å overholde, særlig i sammenheng med § 10 økosystemtilnærming og samlet belastning.

FNF Troms ser fordelen med at småkraftsakene behandles i pakkelsninger, men etterlyser bedre konsekvensanalyser for samlet belastning. Dette vil lette arbeidet til høringspartene betraktelig. FNF Troms mener NVE som planmyndighet bør legge til rette for vurderinger i forhold til samlet belastning med oversikt over prioriterte arter og utvalgte naturtyper, eller områder med store landskapsverdier, verdifulle naturtyper og økosystemer (naturmangfoldloven § 4 og 5) som er gått tapt eller blitt marginalisert i vassdragsnatur en som følge av tidligere utbygginger og naturinngrep i kommunen og regionen. I dag legges det opp til at høringspartene har et selvstendig ansvar for vurdering av den samlede belastningen, men dette er utfordrende uten en oversikt over konsekvensene av tidligere kraftutbygginger, samt mangelfulle utredninger. Naturmangfoldloven er slik å forstå at når store verdier allerede er gått tapt, øker betydningen av restverdiene og er desto viktigere å bevare. Dette ser vi eksempler på i Sør-Troms.

FNF Troms ser at de samfunnsmessige økonomiske konsekvensene ved utbygging av disse anleggene er forholdsvis små. Utbyggingene er kostbare, inntektsgrunnet usikkert, og det er ofte marginalt å hente for kommunene. Mange av prosjektene bidrar med lite kraft i forhold til de store inngrepene som gjøres, og med betydelige konsekvenser for allmenne interesser. Verdifulle friluftsområder, landskap, urørthet, fisk og diversitet i artsmangfoldet er noe organisasjonene og allmenheten ønsker å ivareta i generasjoner framover.

FNF Troms oppfordrer NVE til at friluftsliv, naturmangfold, urørthet, landskap og samlet belastning tillegges særlig vekt i behandlingen av de 10 småkraftsakene. Vi ser fram til å følge opp sakene videre.

For Forum for Natur og Friluftsliv Troms
Eivind Høstmark Borge
Fylkeskoordinator

Uttalelsen støttes av:

Troms Turlag, Harstad Turlag, NJFF-Troms, 4H Troms, Naturvernforbundet Troms, Troms Krets av Norges KFUK-KFUM Speidere, Troms Fylkeskystlag, Norges Turmarsjforbund Troms, Troms Orienteringskrets, Nord-Norsk Botanisk Forening, Nord-Troms Krets av Norges Speiderforbund, Framtiden i Våre Hender Nord, Tromsø Casting- og Fluefiskerforening

Kopi:

Fylkesmannen i Troms
Troms Fylkeskommune
Skånland kommune
Ibestad kommune
Gratangen kommune
Lavangen kommune